

pplk dr hab. inż. Radosław BIELAWSKI

NATO Science & Technology Organization (NATO STO)

Collaboration Support Office

BP 25, F-92201 Neuilly-sur-Seine, France

www.sto.nato.int

RECENZJA

ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

pt. Przeskok generacyjny rosyjskiego kompleksu wojskowo-przemysłowego w kontekście zagrożeń dla wschodniej flanki NATO

opracowanej przez Pana mgr. Jacka MEISSNERA

pod kierunkiem naukowym Pana mjr. dr. hab. Marcina GÓRNIKIEWICZA, prof. WAT

Oświadczenie:

Recenzent oświadcza, że nie posiada żadnych interesów w odniesieniu do recenzowanej rozprawy doktorskiej, a tematyka tej dysertacji mieści się w nurcie jego zainteresowań naukowo-badawczych.

Układ rozprawy:

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska stanowiąca pracę pisemną liczy 457 stron i zawiera wszystkie wymagane dla prac naukowych elementy redakcyjne. Składa się ona z następujących części:

- Spisu użytych oznaczeń i skrótów,
- Streszczenia w języku polskim i jego anglojęzycznego odpowiednika,
- Wstępu,
- Rozdziału – Założenia metodologiczne,
- Rozdziałów merytorycznych dekomponujących zawartą tematykę (6 rozdziałów),
- Zakończenia,
- Bibliografii załącznikowej,
- Spisów: tabel, wykresów i rysunków,
- Załącznika.

Wstęp pracy odnosi się do kontekstu zdefiniowanego problemu badawczego, jak również opisuje zakres pracy.

Rozdział pierwszy artykuuje założenia metodologiczne. Autor w pierwszym podrozdziale (1.1) przedstawia przedmiot badań, główny cel badawczy, główny problem badawczy, jak również 6 szczegółowych problemów badawczych. Kolejny podrozdział założeń metodologicznych (1.2) wskazuje na hipotezę badawczą postawioną przez Autora, jak również definiuje zmienną zależną i zmienną niezależną. Kolejna subczęść tego rozdziału (1.3) dekomponuje zakres badań naukowych – przedstawia podział dysertacji. W kolejnym etapie (1.4) wskazane zostały metody badawcze wykorzystane w pracy, do których Autor zalicza:

- Metody teoretyczne: przegląd literatury, analizę, syntezę, porównanie,
- Metody empiryczne: pogłębiony, niestandardyzowany i nieustrukturyzowany wywiad ekspercki.

Kolejny podrozdział założeń metodologicznych (1.5) zawiera uzasadnienie podjęcia tematyki zaproponowanej przez Autora, a następna część rozdziału (1.6) wskazuje na analizowane źródła, jak również dokonuje oceny stanu wiedzy w zakresie omawianego tematu.

Kolejny rozdział – w mojej ocenie wyjątkowo wartościowy poznawczo – to analiza środowiska bezpieczeństwa i teatru działań z perspektywy Federacji Rosyjskiej (FR). Autor wskazuje w nim na uwarunkowania polityczne środowiska bezpieczeństwa postrzeganego przez FR. Omawiane są również strategie bezpieczeństwa szczebla rządowego, doktryna wojenna, jak również zaprezentowana została rosyjska wizja konfliktów. Autor skupia się przy tym na wojnie hybrydowej, jak również przedstawia rosyjską koncepcję wojny nowej generacji. Rozdział zakończony jest wnioskami.

W kolejnych rozdziałach merytorycznych Autor kolejno dokonuje:

- Oceny obecnego stanu Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej (SZ FR) oraz rosyjskiego kompleksu wojskowo-przemysłowego (3),
- Antycypacji kierunków modernizacji technicznej SZ FR (4),
- Próby szacowania rosyjskiego potencjału w obszarze nowych technologii obronnych (5),
- Analizy wpływu systemów uzbrojenia nowej generacji na współczesne i przyszłe pole walki w kontekście wschodniej flanki Sojuszu Północnoatlantyckiego (6),
- Formułuje rekomendacje dla polskiej polityki zbrojeniowej (7).

Każdy z rozdziałów merytorycznych zakończony jest odrębną częścią – wnioskami.

W zakończeniu pracy Autor odnosi się konsekwentnie do postawionego we wstępie przedmiotu badań, jak również syntetycznie odpowiada na szczegółowe pytania badawcze. Poza tym prezentuje On odpowiedź na główny problem badawczy zawarty w pracy, jak również potwierdza postawioną hipotezę roboczą.

Bibliografia załącznikowa dysertacji doktorskiej zawiera 536 pozycji i podzielona została na 7 części składowych:

- Monografie i artykuły naukowe (49 pozycji),
- Raporty i opracowania (130 pozycji),

- Akty prawne (15 pozycji),
- Dokumenty (31 pozycji),
- Prasa i media specjalistyczne (155 pozycji),
- Prasa i media (100 pozycji),
- Inne (56 pozycji).

Załącznik pracy zatytułowany jest *Wybrane rosyjskie systemy uzbrojenia*. Zawiera wykaz wojskowych systemów lądowych, powietrznych i morskich zaprezentowany w oparciu o trójpodział generacyjny – obecne generacje systemów wojskowych, systemy modernizowane, jak również systemy nowej generacji. Stabelaryzowany wykaz zawiera również rosyjskie systemy wsparcia dowodzenia, systemy satelitarne, radio-elektroniczne, a także obrony przed bronią masowego rażenia. Ta część załącznika przedstawiona została bez podziału generacyjnego.

Ocena rozprawy:

1. Ocena wraz z uzasadnieniem, czy rozprawa doktorska prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora w określonej dyscyplinie albo dyscyplinach.

Stwierdzam, że rozprawa doktorska prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną, która mieści się w zakresie dyscypliny naukowej nauki o bezpieczeństwie.

Poniżej przedstawiam uzasadnienie:

- Przedmiotem badań Autora jest współczesny system bezpieczeństwa w wymiarze militarnym oraz jego funkcjonowanie na poziomie rządowym. Przedstawione przez Autora wyniki badań naukowych dowodzą, że można je wykorzystać do tworzenia teoretycznych podstaw i rozwoju systemów bezpieczeństwa narodowego oraz systemów operacyjnych funkcjonujących w obszarze bezpieczeństwa państwa.
- Zaproponowana przez Adepta nauki koncepcja implementacji i rozwoju krajowej polityki zbrojeniowej, poparta silnym aparatem naukowym jest przekonująca i wydaje się, że może zostać zaimplementowana w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. W mojej ocenie wymaga weryfikacji i walidacji w szerszych – interdyscyplinarnych zespołach. Jednakże kwestie te są poza zakresem oceny pracy Doktoranta.
- Głównym źródłem ogólnej wiedzy teoretycznej zawartej w pracy są pozycje naukowe. Doktorant dokonał przeglądu dużej ilości rosyjskojęzycznej literatury, opracowań ośrodków analitycznych (np. Polish Institute of International Affairs, Center for Strategic and International Studies), uczelni i wojskowych ośrodków naukowych (np. Center for Naval Analyses, NATO Defence Collage) oraz raportów, dokumentów strategicznych, aktów prawnych, jak również danych zawartych na stronach internetowych. Większość bibliografii załącznikowej zawiera opracowania współczesne (z ostatnich 5 lat), co jest gwarantem aktualnej wiedzy.

2. Ocena wraz z uzasadnieniem, czy rozprawa doktorska wykazuje umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej (...) przez osobę ubiegającą się o nadanie stopnia doktora.

Przekonany jestem, że przedłożona rozprawa doktorska udowadnia umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej przez Autora.

Na powyższe przedstawiam niniejsze uzasadnienie:

- Warstwę metodologiczną recenzowanej pracy doktorskiej należy ocenić pozytywnie. Założenia są spójne i logiczne. Zawarte są wszystkie niezbędne elementy charakterystyczne dla prac naukowych, takie jak: cel pracy, problem główny, problemy szczegółowe, hipoteza, metody i techniki badawcze, a także zdefiniowane zostały zmienne zależne i zmienne niezależne. Należy przyjąć, że postawione cele zostały zrealizowane, a hipoteza badawcza została zweryfikowana, co stanowi podstawę do pozytywnej oceny całego procesu badawczego. Hipoteza została sformułowana precyzyjnie i w sposób przemyślany. Wybór metod badawczych i analitycznych należy uznać za trafny i potencjalnie umożliwiający osiągnięcie zaplanowanych celów i właściwą weryfikację hipotezy.
- Autor dobrze posługuje się terminologią naukową, a na potrzeby rozważań naukowych w swojej dysertacji formułuje własne definicje, a w przypadku, gdy jest to utrudnione poprzez rozmyte dostępne literaturowo terminy, na potrzeby tej pracy określa charakterystykę zjawisk – np. wojny hybrydowej.
- Podzielając stwierdzenie, że doktorat jest dziełem twórczym, wymaga się od Doktoranta samodzielności, wnikliwości, jak również kreatywności. Cechy te niewątpliwie można szybko odnaleźć w tej dysertacji. Za przykład wnikliwości podać można analizę rozwoju technologicznego SZ FR, jak również planowanie tego procesu. Innym przykładem na potwierdzenie wnikliwości prowadzonych badań jest dokonana analiza wojny hybrydowej w kontekście współczesnych działań wojennych (FR-Ukraina), jak również zaproponowane wnioski w zakresie rosyjskiej koncepcji wojny nowej generacji. Tak opracowany rezerwuar informacji sprawia, że Odbiorca może pozyskać szeroką i ciekawą poznawczo wiedzę.
- Analizując poszczególne treści pracy znaleźć można podejście nieszablonowe. Z jednej strony młodzi Badacze są ostrożni i zazwyczaj prowadzą badania w oparciu o sztywne kanony, z drugiej jednak niewielkie odchyłki od przyjętych w nauce sztywnych reguł mogą okazać się trafne. Autor skorzystał z takiej możliwości. Cytując jedną z pozycji wskazał, że *źródło nie ma charakteru naukowego, ale stanowi istotą wartość poznawczą jako udokumentowanie działań z zakresu operacji informacyjnych i psychologicznych w ramach kampanii wyborczych, głównie w Wielkiej Brytanii i USA*. O ile publikacje tego typu w dysertacji doktorskiej występują sporadycznie, podejście zaproponowane przez przyszłego naukowca należy przyjąć z aprobatą.
- Wykorzystanie własnych publikacji naukowych wpływa *in plus* na ogólną ocenę pracy, jak również daje dowód samodzielnego prowadzenia badań naukowych i ich upubliczniania.

3. Ocena wraz z uzasadnieniem, czy rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, oryginalne rozwiązanie w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze gospodarczej lub społecznej (...).

W mojej ocenie rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego.

Na dowód tej konstatacji podkreślam poniższe aspekty:

- Wybór tematyki należy uznać za ważny i uzasadniony, w pełni nadający się na problematykę badawczą pracy doktorskiej. Doktorant umiejętnie zidentyfikował lukę badawczą, a problemowi i proponowanemu rozwiązaniu nadał charakter oryginalnego rozwiązania naukowego.
- Doktorant przedstawia autorską, oryginalną ocenę stanu rozwoju innowacji FR, a przy tym definiuje problemy warunkujące spowolnienie rozwoju tego procesu – strukturalne problemy gospodarki państwa, uwarunkowania systemu społeczno-politycznego, korupcja na szczeblach władzy państwowej, sankcje gospodarcze. Na pochwałę zasługuje też fakt predykcji takiego *status quo* – głównie rozwój zdolności SZ FR. Analizując te zagadnienia prezentuje ciekawą poznawczo ocenę struktur i zasobów sił zbrojnych FR w kontekście aktualnie prowadzonej wojny z Ukrainą (strat bezpowrotnych) – główne wyposażenie SZ FR, struktury dowodzenia, zasoby personalne.
- Ostatni z rozdziałów merytorycznych dysertacji (7) formułuje rekomendacje dla polskiej polityki zbrojeniowej. Wnioski opracowane w ramach tych rekomendacji stanowią w obszarze nauk o bezpieczeństwie *novum*, do tego są trafne i konkretne. Przedstawiają one niezbędne elementy jakie powinna zawierać polityka zbrojeniowa Polski wraz z jej szczegółową charakterystyką dotyczącą rodzimych zdolności produkcyjnych, możliwości badawczo-rozwojowych, rozwoju nowych i przełomowych technologii oraz towarzyszących temu procesowi mechanizmów rozwoju innowacji obronnych.

Uwagi krytyczne:

Z uwagi na to, że obowiązkiem recenzenta jest wskazanie elementów pracy, które można poprawić i ulepszyć przedstawiam Autorowi do rozważenia poniższe uwagi i rekomendacje:

W zakresie merytorycznym:

- W pracach naukowych należy unikać przedstawiania kwestii powszechnie wiadomych np. przedstawienie na Rysunku 1 (str. 90) przesmyku suwalskiego. W mojej ocenie jest ono zbędne i nie wnosi nowych informacji do pracy. Jest to powszechnie znana wiedza, gdzie się ten obszar geograficzny znajduje.
- Proponuje się w jak najwyższym stopniu dbać o kompletność i komplementarność prezentowanych treści. Zauważyłem, choć w niewielu miejscach, że niektóre z części zawierają ogólniki i skłaniają do poszukiwania treści w innych opracowaniach, np. *Strategia określa cele rozwoju sztucznej inteligencji w Federacji Rosyjskiej, a także działania zmierzające do jej wykorzystania w celu zabezpieczenia interesów narodowych i realizacji strategicznych priorytetów narodowych, w tym w zakresie rozwoju naukowo-technicznego*

(pkt 1). Kolejny akapit wskazuje – *Sama strategia stawia wiele celów i zadań, które do 2030 r. mają uczynić Rosję wiodącym państwem w zakresie wykorzystania AI. Mocno jest zaakcentowane jest prowadzenie badań naukowych w zakresie technologii związanych z AI oraz dążenie do suwerenności technologicznej.* Obydwie ze wskazanych powyżej wywodów wskazują na cel rosyjskiej strategii AI, jednakże z żadnego z nich nie wynika jakie to są cele.

Jednocześnie w dziedzinie wojskowego wykorzystania AI Rosja z dużym prawdopodobieństwem zanotuje pewne sukcesy, z uwagi na zaangażowane środki (finansowe, ludzkie, inne) oraz priorytet jaki nadawany jest zbrojeniom. Z przytoczonego fragmentu nie wynika jakie sukcesy (jaki rodzaj sukcesów) w dziedzinie AI ma FR.

Rosja nie jest liderem w badaniach nad AI, ale ma pewien potencjał, aby wylewarować swoją globalną pozycję w dziedzinie sztucznej inteligencji, w tym o zastosowaniu wojskowym. Brak jest informacji dlaczego FR może być potentatem w zastosowaniach wojskowych sztucznej inteligencji.

Warto jednocześnie zaznaczyć, że powyższy wykaz może być niekompletny, w szczególności w zakresie koncepcyjnych platform, takich jak bezzalogowe wersje czołgów T-14, T-72, czy bojowego wozu piechoty BMP. Należy zatem wykaz skompletować.

- Zastosowana w pracy struktura wniosków nie jest właściwa i powoduje nieczytelność względem przyjętego podziału pracy, tzn. oczekuje się, żeby poszczególne akapity były odpowiednikami kolejnych podrozdziałów szczebla drugiego. Przy takim uporządkowaniu tekstu Czytelnik doskonale orientuje się z jakich treści wyciągnięte są wnioski. Drugi z zaproponowanych sposobów przedstawiania wniosków mógłby mieć formę wylistowanych najważniejszych wniosków wraz z ich syntetycznym określeniem, przedstawionym w formie wypunktowania.
- O ile strona lingwistyczna pracy pod kątem słownictwa branżowego jest przeze mnie wysoko oceniona, o tyle należy zwracać uwagę na czystość języka między innymi poprzez stosowanie prostych, ale ostrych znaczeniowo stwierdzeń, unikając jednocześnie słownictwa nie naukowego, częściowo naukowego czy kolokwializmów.
- Prowadzenie wywiadów jest bardzo rekomendowane i najczęściej wysoko ocenianie w pracy naukowej. Przypisy nr 668, 669, 671, 739, 740, 742, 768, 785, 799, 800, 817, 820, 821 i następne wskazują na przeprowadzenie wywiadu eksperckiego. Pomimo życzenia anonimowości osoby udzielającej wywiadu szczegółły, takie jak sformułowane dla Respondenta pytania i ich udzielone odpowiedzi umieszczone powinny zostać w formie arkusza wywiadu w załączniku do dysertacji. Z przedstawionych treści nie wynika jednoznacznie, czy wywiadu udzielała jedna i ta sama osoba.

W zakresie strukturalnym:

- Przedstawiając treści w sposób graficzny lub stabelaryzowany nie należy ich powielać. Np. Tabela 1, jak również Wykres 1 dublują przedstawione dane. Proponuje się albo przedstawić wykres, albo stabelaryzowane dane liczbowe, lub też pozostawić wykres a dane liczbowe przenieść do załącznika pracy. Poza tym zaprezentowany wykres nie jest wtedy

czytelny. W tym przypadku sugeruje się zastosowanie przycięcia (spłaszczenia) wykresu (dane dotyczące NATO i USA), tak aby widoczna była różnica w wynikach dla pozostałych analizowanych aktorów. Dodatkowo wykresy są podwójnie opisane, tzn. zaimplementowany jest opis nad wykresem, jak również podpis wykresu pod nim. Źródło wykresu powinno być konkretnie określone, tzn. powinien być zastosowany opis bibliograficzny. Analogiczne uwagi dotyczą Tabeli 2 i Wykresu 2 oraz zestawu – Tabela 3 i Wykres 3. Dodatkowo uwaga ta dotyczy Wykresu nr 9.

Przypis nr 686 wskazuje osobę, z którą wywiad ekspercki został przeprowadzony. Brak jest arkusza wywiadu, jak również podstawowych informacji np. o pełnionej funkcji, czy doświadczeniu Respondenta. Takie dane z pewnością uwiarygodniłyby wyniki przeprowadzonych badań.

- Załącznik do pracy stanowi wykaz wybranych rosyjskich systemów uzbrojenia. Nie jest jednak wskazane, do której części pracy się on odnosi. Rekomenduje się w takim przypadku wskazanie w pracy, analogicznie jak w przypadku tabel czy rysunków, odniesienie się do niego w treści pracy.

Wskazanie powyższych uwag oraz obszarów wymaganych do poprawy ma na celu zwiększenie jakości publikowanych przez Autora przyszłych tekstów naukowych. Przekazuje je z dużą nadzieją na dobre przyjęcie i służę pomocą w przypadku potrzeby ich dalszego wyjaśnienia.

Pytania:

Zapoznawszy się z treścią dysertacji i chcąc rozwiązać wątpliwości bądź uzyskać bardziej szczegółowe informacje, jak również mając na uwadze potrzebę zrozumienia kognitywistyki Autora miałbym do Doktoranta prośbę o odpowiedź, podczas publicznej obrony, na następujące pytania:

1. Uprzejmie proszę wyjaśnić co rozumie Pan poprzez termin – przeskok generacyjny oraz czy termin ten stanowi *novum* w terminologii naukowej (branżowej – militarnej), czy jest on terminem Autorskim?
2. Uprzejmie proszę o wylistowanie zagrożeń dla wschodniej flanki NATO oraz ich krótką charakterystykę (na czym polegają i jakie mogą wywołać skutki militarne) w kontekście rozwoju rosyjskiego kompleksu wojskowo-przemysłowego.
3. W jaki sposób mogłoby nastąpić włączenie współpracy międzynarodowej realizowanej w zakresie B+R do polityki zbrojeniowej? Jakie komponenty współpracy międzynarodowej byłyby obecnie niezbędne do włączenia do polityki zbrojeniowej?

Wnioski końcowe:

Po zapoznaniu się z treścią przedłożonej do recenzji rozprawy doktorskiej pt. *Przeskok generacyjny rosyjskiego kompleksu wojskowo-przemysłowego w kontekście zagrożeń dla wschodniej flanki NATO* opracowanej przez Pana mgr. Jacka MEISSNERA, a nadto mając na uwadze poniżej wskazane przesłanki ustawowe odnoszące się do kryteriów jej oceny uznaję, że dysertacja:

- prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną w zakresie dyscypliny naukowej nauki o bezpieczeństwie,
- udowadnia umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej przez Doktoranta,
- stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego.

Zatem przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska spełnia wymagania ustanowione na mocy ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz.U.2024.0.1571 t.j.), art. 187, ust. 1–2.

Poza wymogami ustawowymi uznaję ponadto, że przedłożona praca doktorska:

- prezentuje osiągnięcie badawcze o wysokiej próbie naukowej, charakteryzujące się przy tym wysokim poziomem rzetelności naukowej,
- zawiera odważne i zdecydowane konkluzje i wnioski,
- prezentuje treści dowodzące, że Autor śledzi zmiany środowiska bezpieczeństwa, jak również trendy rozwojowe technologii obronnych i wyłaniających się, a wywody naukowe waliduje poprzez konfrontacje ich z pracą zawodową,
- posługuje się właściwą lingwistyką, dbając o czystość języka branżowego,
- rozwiązuje zdefiniowane problemy badawcze, zakładając jakże obecnie oczekiwane podejście multidyscyplinarne.

K o n k l u d u j ą c, z pełnym przekonaniem i satysfakcją **wnoszę o dopuszczenie mgr. Jacka MEISSNERA do kolejnych etapów przewodu doktorskiego w tym do Jego publicznej obrony.**

Sporządzono w Paryżu, dnia 17 grudnia 2024 roku.

pplk dr hab. inż. Radosław BIELAWSKI

/- podpisano podpisem elektronicznym/